

МИХАИЛО ПЕТРОВИЋ - МИКА АЛАС - СВЕДОЧАНСТВА О ЛЕГЕНДАРНОЈ СКРОМНОСТИ

МИЛАН РАДОВАНАЦ

Астрономска опсерваторија, Волгина 7, 11060 Београд, Србија
E-mail: radovanac@aob.rs

Резиме: О Михаилу Петровићу, нашем легендарном математичару, аласу, светском путнику, путопици, ... написани су бројни редови и опште су познате ствари, али он је, рекло би се, без премца био и у још једној особини, за човека његовог реномеа тешко схватљивој - скромности! Иако је и ова његова особина у суштини знана, у овом раду о њој дајемо и нека нова сведочанства, мање позната, пронађена у "Политици" с краја тридесетих година прошлог века, затим обједињена сведочења његових колега савременика, али и сведочанства која је написана оставио сам Мика, али не са том намером.

О Михаилу Петровићу (24. април 1868, Београд - 8. јун 1943, Београд), једном од наших највећих научника, оснивачу Српске математичке школе који је крајем XIX и почетком XX века српску науку у целини, математику посебно, учинио познатом и признатом у математичком свету, писали су још његови савременици и сарадници, Милутин Миланковић, Јеленко Михајловић, Антон Билимовић, ... његови ученици, Тадија Пејовић, Драгослав Митриновић, ... и бројни други истраживачи, да би тај посао темељито заокружио историчар природних наука Драган Трифуновић, објавивши неколико књига о животу и раду Михаила Петровића.

Дакле, осветљени су сви садржаји живота и рада ове вансеријске и несвакидашње личности: породица, школовње, научни, проналазачки и књижевни рад, али и његове две велике страсти, риболов и музика.

Осим по науци и пасијама, Михаило Петровић је био *sui generis* и по једној карактерној особини: био је - за данашње време готово несхватљиво - безгранично скроман!

И на ову његову црту освртало се више оних који су га познавали и истицали је на разне начине, са више података.

О овој Микиној особини, сведочанства су оставили и безимени новинари у чланцима објављеним у "Политици" крајем тридесетих година прошлог века; али, без намере да то уради, и сам Михаило Петровић у једном краћем

чланку, објављеном такође у "Политици", нешто раније, почетком исте деценије.

Намера нам је да управо ова два непотписана чланке из "Политике", који на свој начин веома речито говоре о Микиној скромности, али и скромности његових сарадника математичара, овде представимо и учинимо опште познатим. Неке делове, познато нам је, цитирао је и Драган Трифуновић, али, према нашим сазнањима, целовито нису пренети.

Ради презентације што комплетније слике о Микиној скромности, пренећемо и поменути његов чланак из "Политике", али и делове неких сведочења његових сарадника и савременика по овом питању.

Најпре преносимо два чланка које је "Политика" објавила 1938. и 1939. године.

Онај први од 8. маја 1938. године (на стр. 9.), гласи:

ПОВОДОМ ПЕНЗИОНИСАЊА ЈЕДНЕ ГРУПЕ УНИВЕРЗИТЕТСКИХ ПРОФЕСОРА

МАТЕМАТИЧКИ ИНСТИТУТ НА БЕОГРАДСКОМ УНИВЕРЗИТЕТУ - КОШНИЦА НАУЧНОГ РАДА

ЈЕДНА НАША ВЕЛИКА НАУЧНА УСТАНОВА ЗА КОЈУ ТРЕБА ДА САЗНА И ШИРА ЈАВНОСТ

Крајем овога школског семестра, биће по Закону о чиновницима, стављена у пензију једна група најстаријих професора Београдског универзитета. Међу њима је редован професор Теориске математике, који ту катедру држи на ранијој Великој школи и Универзитету још од 1894. године.

Пред таквим универзитетским догађајем, обратили смо се Математичком институту Београдског универзитета за обавештења о томе шта г. професор за собом оставља, шта је Семинар урадио за време његове сарадње у њему, и како ће изгледати, примењена на Институт и катедру математике, стара изрека да "на млађима свет остаје".

НАША ОМЛАДИНА ВОЛИ МАТЕМАТИКУ

Обавештења и целокупна слика о томе раду које смо добили - а о тачности тих обавештења не може бити ни трунке сумње - такви су да о њима треба, најзад, да сазна и шира јвност.

Рад у Математичком институту састоји се у раду са студентима и у самосталном научном раду оних који Институт састављају и у њему послују. О раду са студентима (предавања, семинарски радови, испити, обавештења и упућивања) нема се шта нарочито истаћи, сем то да је математичка група на Филозофском факултету Београдског универзитета једна од двеју (друга је група књижевности) које дају највећи број студената. Математичка је група

по броју студената, према школским годинама, час прва час друга, а у сваком случају тај број излази на стотине.

НАУЧНА ДЕЛА НАШИХ МАТЕМАТИЧАРА

Међутим, изненађује оно што се има рећи у погледу научног рада у Семинару. Са те стране, Математички институт Београдског универзитета, неоспорно не уступа ниједноме од универзитетских института, семинара и завода у Југославији, а ни мноштву таквих установа на страним универзитетима. Он има у својој активи један непрекидан и обилан научни рад, чији су резултати били предмет многобројних стручних расправа и дела из области математичких наука, како чисто теориских, тако и примењених, објављених у издањима наших и европских академија наука и стручних научних корпорација.

У тим се радовима нашег Математичког института дају нови резултати, нове методе, нова решења проблема, нови докази познатих резултата, и тако даље - каткад и из основа нове математичке теорије са којима је Институт излазио на светску научну позорницу у иностранству.

Дела чланова Београдског математичког института штампају се у издањима академија наука или највећих издавачких предузећа у Француској и Немачкој; научне расправе штампају се у публикацијама Париске, Белгиске, Пољске, Чешке, Српске и Југословенске академије наука и у стручним часописима широм целог света. Њих има на неколико стотина; они се цитирају у светској математичкој литератури и њима се служе они који се баве питањима из тих области.

НАУЧНИЦИ КОЈИ ЗАУЗИМАЈУ ВИДНА МЕСТА У СВЕТСКОЈ НАУЦИ

Да чланови београдског Математичког института и лично као наставници, и као научници, заузимају видно место у светској науци, сведочи и то што су они позивани на стране универзитете да држе предавања из области својих струка и излажу своја лична научна истраживања. Један међу њима, позван од Савета париског Универзитета, држао је на Сорбони у Паризу, за време летњег школског семестра 1929. године, предавања из једне области математичке анализе коју је он (Јован Карамата - примедбе М. Р.) основао и обрадио (претходне, 1928. године, предавања на Сорбони држао је и Михаило Петровић); исти члан Института, такође позван, држао је 1932. године низ предавања у Бриселу. Други један члан Института већ годинама предаје на белгиским универзитетима (Николај Салтиков). Трећи је, позван од чехословачких универзитета, држао прошле године предавања у Прагу и Брну (Милутин Миланковић). Један је, у току зимског семестра ове школске године, на позив немачког министарства просвете, држао предавања на универзитетима у Берлину, Хамбургу, Гетингену, Тибингену и Гисену (вероватно Карамата?), а у овај мах је позван од Савета париског

Универзитета да одржи низ предавања на Сорбони у Паризу. Један члан Института је године 1931. и 1933. по нарочитом позиву, учествовао у научној експедицији у северној, а 1935. године у јужној поларној области ... (Михаило Петровић).

Неколико чланова београдског Математичког института, чланови су наших и европских академија наука, као и многобројних научних друштава у иностранству. Српска краљевска академија има као своје чланове шест чланова Математичког института, а један је од њих био и председник Академије.

Број доктората из математичке групе на Београдском универзитету такође сведочи о активности и о успесима Математичког института. Из те групе наука, од оснивања Института до данас, положено је на Београдском универзитету петнаест доктората.

ЧИСТА ЉУБАВ ПРЕМА НАУЦИ

Петнаест доктора математичких наука које је створио Институт, активно и са успехом раде на својој науци, и поред свега тога што неколицина њих имају да раде сасвим друге послове, као гимназиски наставници, послове који не остављају довољно времена и не дају великих могућности за научни рад. Може се замислити колика је чиста љубав тих младих научника за своју науку кад се узме у обзир да је они имају да обрађују потпуно незаинтересовано, без икаквих изгледа да ће такав рад допринети њиховој службеној каријери и омогућити им улазак у Универзитет, где су сва места попуњена, а иначе их је врло мало.

Са колико незаинтересованости раде они на науци, види се из тога што, на пример, на самом Београдском универзитету један доцент за математику, који је још пре више година неоспорно имао пуне и формалне законске и научне квалификације за редовног професора и чије је научничко име добро познато и често цитирано у светској математичкој литератури (Јован Карамата), једва је у току ове шкоске године могао постати ванредан професор. Асистент за математику, који је на томе месту већ више од десет година и за кога нам је речено да има све квалификације за ванредног професора (Милош Радојчић), ни до данас, опет из буџетских разлога, није могао постати ни доцент Универзитета. Један млађи гимназиски наставник, доктор математичких наука, са великим бројем самосталних радова и научних новина публикованих у издањима и наших и страних академија наука - поред свих својих квалификација за универзитетског наставника, нема за овај мах никаквих изгледа да као такав дође на Универзитет.

Томе треба још додати да су два млада доктора математичке групе Филозофског факултета у Београду, одмах по положеном докторату, одбили помоћничка места на париском факултету наука (Сорбона). Најзад, треба нарочито истаћи да су успеси београдског Математичког института утолико више вредни пажње, што се ту ради о космополитским областима науке, за

које у културним земљама, у иностранству, има првокласних стручњака, па се сарадња баш наших научника ту не тражи без нарочитих и изузетних разлога.

"У СТАРО ГВОЖЂЕ ..."

Математички институт Београдског универзитета заиста је једна кошница рада, како школског и научног, тако и јавног. Институт је давао и увек даје тражена обавештења по разним стручним питањима свима који се за њих обраћају Универзитету, како појединим државним установама, тако и приватним лицима. Он је формирао и дао и другим нашим факултетима одличне наставнике за математику и њене примене, који данас, поред школског рада, са успехом обрађују своју науку, и као наставници и као научници.

И онда је сасвим разумљиво што нам је г. Професор, - који, после четрдесет и четири године непрекидне службе на Великој школи и Универзитету, кроз који дан, занавек напушта дело руку својих, - кад смо га упитали како се због тога осећа и да ли је забринут за продужење тога свога дела у будућности - са осмехом задовољна човека одговорио да може потпуно мирно "отићи у старо гвожђе" и да га они које он оставља, могу са пуним правом испратити као калуђери старога игумана: - Путуј игумане, не брине за манастир!

*

Читалац је запазио, наравно, једну ствар која је сасвим изузетна за новински чланак ове врсте: нисмо поменули ни једно име. На нашу жалост, не можемо донети имена чланова Математичког института о којима је овде реч: то је био услов под којим смо обавештења о Институту и добили. О Институту, рекли су нам, може се овом приликом писати, али о личностима - не.

Наши научници-математичари, не желе, дакле, личну рекламу. Зато шира јавност и није досад могла бити обавештена о њиховим научним успесима.

Појмови наших математичара свакако су необични у данашње време, када се и најмањи, и ефемеран успех - разглашује на сва звона.

У склопу овога текста објављена је и једна фотографија испод које, а у складу са са ставовима изнетим у тексту, дакле, без личне рекламе, пише: "Један члан Института предаје на једном немачком универзитету". Према томе, нема његовог имена.

Како је ову фотографију у књизи *Из преписке Милутина Миланковића* објавио Драган Трифуновић, с образложењем да је то снимак Јована Карамате приликом предавања на Гетингенском универзитету 1936. године, решили смо и ту непознаницу.

Неименовани "г. Професор", на основу свих података у пренетом чланку, није тешко закључити, је Михаило Петровић, који је директни "кривац" за

спроведену максимуму *nomina sunt odiosa*, дакле, што имена веома заслужних чланова математичког семинара, незаслужено нигде нису споменута.

Како је непотписани новинар настанак оваквог чланка објаснио, а потом и коментарисао, непотребно је да то и ми чинимо.

Следећи чланак, нешто дужи од претходног, такође је непознатог аутора, "Политика" је објавила 18. новембра 1939. године (на стр. 11). Аутор нам, поред познатих, даје и нове детаље о Микиној скромности, па што не рећи, и тврдоглавости да је одржи, али и довитљивости Београдског универзитета да да му ипак ода заслужену, велику јавну почаст за дотадашњи рад и резултате, упркос његовом ескивирању и противљењу.

УНИВЕРЗИТЕТСКА СВЕЧАНОСТ У "СТРОГО ПОРОДИЧНОМ КРУГУ"

ПРИЗНАЊЕ НАШЕМ ВЕЛИКОМ НАУЧНИКУ Г. ДР. МИХАИЛУ ПЕТРОВИЋУ

У ПРИСУСТВУ МИНИСТРА ПРОСВЕТЕ Г. БОЖЕ МАКСИМОВИЋА, ИЗВРШЕНА ЈЕ СВЕЧАНА ПРОМОЦИЈА Г. ДР. ПЕТРОВИЋА ЗА ПОЧАСНОГ ДОКТОРА БЕОГРАДСКОГ УНИВЕРЗИТЕТА

Београдски универзитет одао је јуче признање г. др. Михаилу Петровићу, нашем великом научнику, једном од највећих живих математичара у свету. Нашој широкој публици г. др. Петровић није могао бити познат по своје научном раду, који спада у најапстрактније области науке, рад веома високе стручности, већ је познат по изванредним путописима са његових научних путовања. Српска књижевна задруга, издала је досад његове путописе "Кроз поларну област", "У царству гусара", "Са океанским рибарима" и "По забаченим острвима".

Универзитет је желео да г. др. Петровићу ода признање у оквиру једне велике свечаности, на коју би били позвани сви професори математике у земљи, сви директори гимназија, итд. Почеле су и припреме за то. Али је г. др. Петровић сазнао за то, и није хтео да пристане, јер је његова скромност баснословна.

Зато је јуче свечана промоција г. др. Петровића за почасног доктора Филозофије Београдског универзитета, морала бити обављена у "строغو фамилијарном оквиру", који су припремили декан Филозофског факултета г. др. Никола Поповић и секретар Филозофског факултета г. Иво Томовић. Поред министра просвете г. Боже Максимовића, свечаности су присуствовали само они без којих се није могло: ректор Универзитета г. др. Петар Мицић, бивши ректори г. г. Александар Белић, Владимир Ћоровић и Иван Ђаја, декан Филозофског факултета г. др. Никола Поповић и продекан г. др. Миливоје Лозанић, декан Пољопривредно-шумарског факултета г.

Добросав Годоровић, декан Правног факултета г. Ђорђе Тасић, декан Медицинског факултета г. Коста Годоровић, декан Техничког факултета г. Милан Нешић, декан Ветеринарског факултета г. Миле Речевић и професори математике.

Сви су они на свечаност позвани тек јуче, а сам слављеник г. др. Петровић, сазно је за њу неколико минута пред њен почетак, пошто је већ био одржао два часа предавања студентима математике.

Свечаност је одржана у професорској сали. Отворио ју је декан г. др. Никола Поповић, говором у коме је рекао:

РЕЧ ДЕКАНА ФИЛОЗОФСКОГ ФАКУЛТЕТА

"Господине министре и господо професори,

Ја см био слободан умолити вас да изволите доћи на овај састанак на којем имам част извршити одлуку Савета Филозофског факултета о промовисању професора г. Михаила Петровића за почасног доктора Филозофије Београдског универзитета.

Као што вам је познато г. Михаило Петровић је 24. априла 1938. године, навршио 70 година живота, услед чега је указом Његовог Величанства Краља, од 21. јула 1938. године, а на основу чл. 104 Закона о чиновницима, стављен у пензију. Према томе г. Михаило Петровић је провео пуних 40 година свога живота у плодном научном и наставничком раду на нашем Филозофском факултету. У току тога свога рада професор г. Михаило Петровић стекао је велике заслуге не само као научник, већ и као академски наставник. Ценећи те његове заслуге, Савет Филозофског факултета је на својој седници од 4. новембра 1938. године, на предлог г. г. професора: Милутина Миланковића, Николе Салтикова, Антона Билимовића, Војислава Мишковића, Вјачеслава Жардечког, Тадије Пејовића и Јована Карамате, донео једногласну одлуку: да се г. Михаило Петровић, професор Универзитета у пензији и хонорарни професор математике на Филозофском факултету, изабере за почасног доктора Филозофије Београдског универзитета.

У доношењу ове своје одлуке Савет Филозофског факултета руководио се жељом да г. Михаилу Петровићу ода заслужено признање за његове заслуге којима је у своме дугогодишњем раду обавезао на вечну захвалност и нашу школу и нашу науку. Научне заслуге г. Михаила Петровића тако су велике и тако обимне да нас о њима може обавестити само један научни радник из области његове струке.

Стога ми је част замолити вас, г. министре и господо професори, да изволите саслушати г. професора Милутина Миланковића, који ће нас о томе обавестити".

НАУЧНЕ ЗАСЛУГЕ Г. ДР. МИХАИЛА ПЕТРОВИЋА

Г. др. Милутин Миланковић, професор математике на Београдском универзитету, рекао је у своме говору:

"Господине Петровићу,

Професори математичких наука предложили су, а Савет Филозофског факултета, прихватајући једногласно наш предлог, одлучио је да вам се подари титула почасног доктора. При данашњем извршењу ове одлуке, моја је угодна дужност да овде образложим наш предлог и одлуку Филозофског факултета.

Ви сте ђак ове наше високе школе. У овој старој згради у којој смо се данас окупили, ви сте као ђак и као наставник, радили пуних шездесет година, јер под овим кровом налазила се некад и гимназија коју сте учили и Велика школа, коју сте затим апсолвирали. Ваша прва знања ви сте стекли овде. Али оно што је наша негдашња Велика школа пружала својим ђацима природно-математичког отсека, није било толико да је могло да задовољи вашу радозналост, ваш таленат и вашу тежњу за самосталним научним радом. Зато сте, завршивши 1880. године, своје студије на Великој школи, потражили тад најбујније врело математичког знања и отишли сте у Париз, где сте 1890. године, ступили у Екол нормал сипериер. У оно доба стајала је париска школа математике на висини која обележава једну од кулминационих тачака у развоју егзактних наука. Париз је тада имао своју славну плејаду математичара, означену са ових седам имена: Ермит, Дарбу, Пикар, Поенкаре, Пенлеве, Апел и Бусинек.

Ви сте се, после четворогодишњег боравка у Паризу, који је поред ваше војне дужности и ратне службе био једини већи прекид вашег деловња у овој нашој школи, вратили у Београд као готов и познат научник. Зато сте, одмах по вашем повратку из Париза, изабрани за редовног професора математике на ондашњој Великој школи, да бисте, при претварању те школе у наш садашњи Универзитет, били један од оне осморице који су постављени указом, а који су бирали остале прве професоре.

Ви сте у нашу школу донели и посејали семе математичке науке и ту школу начинили расадником математичког знања. Четрдесет и четири класе математичара били су ваши ђаци, који су знања стечена овде пресађивали широм целе наше отаџбине. Али ви нисте ваш наставнички рад ограничили на образовање средњешколских професора математике, него сте уложили сав свој труд да од својих талентованих ђака начините научнике. Из ваше школе је до сада изашло у светску арену петнаест таквих научника, које сте ви оспособили да самостално и са успехом обрађују оне области математичких наука, које сте ви вашим радом прокрчили.

У научном раду ви сте предњачили нама свима. Од 1894. године, када је у извештајима Француске академије наука публикована прва ваша научна расправа, ви сте досада објавили 235 научних радова, од којих су њих 12 засебна научна дела. Списак тих ваших научних радова објавио је наш

Математички семинар у свесци својих публикација посвећеној вама. Тај је списак заузео 16 страна квартовог формата нашег часописа, то јест два штампана табака. Било би, дакле, немогућно овде и прочитати само наслове ваших радова, а камоли дати о њима ма и најлетимичнију анализу. О томе би се могла написати цела једна књига. Ваши радови, који улазе у област алгебре, аритметике, интегралног рачуна, теорије функција, диференцијалних једначина, геометрије, математичке физике, хемије и опште феноменологије, такве су природе, да је већ само разврставање њихово у те поједине области егзактних наука, тешка ствар. Јер, једна од главних одлика вашег научног рада и метода је та, да ваш проницљив поглед проналази неочекиване везе између појава и факата, који нам изгледају сасвим диспаратни.

Ви сте вашим испитивањима прокрстарили целу широку државу математичких наука, не бринући се за њену обласну поделу. При томе сте између најудаљенијих њених покрајина пронашли неочекиване везе и на више места прекорачили крајње њене границе, откривјући нове, простране области. Мени је, као што сам већ рекао, немогућно да овде и само набројим све оно што сте ви у науци створили. Али ми то не изгледа ни потребно, јер се замах вашег рада може показати са неколико огледа. И по фрагментима се може осетити оно што је монументално. Соко се распознаје већ по свом оку, а орао по својој канци. Од највећих математичара старог века сачували су се често пута само малени одломци њихових дела, а каткад само напомене о њима. Па ипак је и то било довољно да увидимо и оценимо ко је био Аристарх, ко Аполониос, ко Хипарх. Зато ће бити довољно да овде набројим само неке тековине вашег научног рада.

Ви сте вашом "Математичком феноменологијом", капиталним делом које је издала наша Академија, у бескрајном шаренилу природних појава пронашли заједничке црте, које се распростиру на најразнородније феномене, а које задиру у најбитније појединости тих појава. Вашим методом интерпретације тих аналогича, ви сте створили, груписали и математички описали поједине типове механизма, којему се сваком покорава по цео низ разнородних појава у природи.

Ви сте вашим "Нумеричким спектрима" сазидали мост између аритметике и теорије функција.

Ви сте у математичку анализу увели и испитали нове трансценденте, оштар инструменат рачуна и одличан елеменат упоређења у проблемима опште природе.

Ви сте у теорији функција увели нове, своје функције, са значајним њиховим особинама и плодним применама.

Ви сте створили и усавршили метод непосредног проучавања диференцијалних једначина помоћу ваших полигона, повезаних за природу једначина, и метод директног испитивања њихових интеграла.

Ви сте кроз аритметику, алгебру, теорију грешака, кроз геометрију и инфинитезимални рачун, прокрчили и калдрмисали широк пут који води жељеном циљу, и онда када су егзактна решења немогућна.

Тако сте ви изграђивали математичке науке у њиховој унутрашњости, везивали поједине области тих наука међусобно и проширивали их на њиховој периферији. Сви ваши радови носе печат оригиналности: сви постављају и решавају нове проблеме, стварају нове методе и проналазе нове везе. Ваша генијална интуиција била је бујно врело из којег сте црпели ваше радове. Тај се извор није никад замућивао ни пресушивао, и зато сте могли математичке науке обогатити краљевском ризницом нових тековина. Ви сте ту ризницу привређивали за науку, а не за себе. Јер никада вам није падало ни на памет да из ње извучете личне користи, почаст и слава. Ви сте радили искључиво за науку. То је једна од најлепших црта вашег карактера, и целокупног вашег рада. Ви нисте тежили за тим да вам се име објављује свету великим звоном, него сте радили у тишини, повучени, окружени троструким бедемима од широког света и његове граје, радили предано, без престанка. И у томе раду ви сте нашли срећу свога живота.

Опростите нам, дакле, што смо вас из те ваше тишине за ово кратко време извукли пред овај аудиториум. Нашим предлогом Филозофском факултету да вам подари титулу почасног доктора, ми нисмо хтели да вас оптерећавамо једном почасту, коју нисте тражили, па ни желели, него смо тиме хтели да одамо почаст овој нашој школи, из које сте ви изникли, и подигли је вашим радом до куле светиље, која ће показивати пут и потоњим нараштајима.

Вашим научним радовима био је отворен цео свет, најугледнији светски часописи са великом читалачком публиком, оберучке су их примали и објављивали. Али ви нисте никад пренебрегли нашу научну средину. Ви сте Српској краљевској академији дали 52 драгоцене научне расправе, и три своја дела, нашем Универзитету три своја уџбеника, нашим математичким публикацијама 11, а Југословенској академији наука 12 својих расправа, и још леп број радова нашим осталим научним и просветним часописима. Зато је наша домаћа математичка литература, знатним својим делом, написана вашим пером.

Тим својим научним радовима ви сте положили јаке темеље и изидали главне зидове зданија наше математичке школе, којом се наш Универзитет поноси. Ми смо нашим предлогом да вас изаберемо за почасног доктора нашег Универзитета, хтели - а на то има ова наша школа своје право - да у једном камену њезиног зданија уклешемо име његовог главног неимара".

ПРЕДАЈА ДИПЛОМЕ

После говора г. др. Миланковића, декан г. др. Поповић, прогласио је нашег великог научника г. др. Михаила Петровића за почасног доктора филозофије Београдског универзитета, и предао му диплому речима:

- Предајући вам ову диплому, ја вас молим да је изволите примити, не само као знак признања и захвалности за ваше научне заслуге, већ и као

израз дубоких и неподељених симпатија које сви чланови Савета Филозофског факултета, гаје према вашој личности.

Примајући диплому, г. др. Петровић је рекао (то је био први говор г. Петровића на једној свечаности):

- Бог ми је сведок да нисам ово ни тражио ни очекивао, али не могу да изразим захвалност друговима за ову пажњу ... Захвљујем г. министру просвете што ме је почаствовао својим присуством и молим вас да примите моју дубоку захвалност ...

Министар г. Максимовић задржао се, после тога, дуже времена на Универзитету, у разговору са г. др. Петровићем и другим професорима.

У част г. др. Петровића, синоћ је Универзитет приредио вечеру код "Српског краља".

Као код претходног и овде је испод самог наслова овог подужег чланка, објављена једна црно-бела фотографија, снимљена овом приликом, на којој се, седећи за неким омањим округлим столом, налазе (у овом случају то и пише испод ње), Михаило Петровић, ректор Универзитета Петар Мицић, и министар просвете Боžo Максимовић.

Осим шта је, видели смо у овом чланку, Милутин Миланковић написао оду његовом научном и просветном раду, посебно је истакао и његову скромност.

На ову његову особину он се посебно осврће и у својим „Успоменама“

"Долazeћи тако често као гост у Микин дом, имао сам прилике да изближе упознам његову родбину и прилике у којима је одрастао и живео.

Дедина кућа, у којој је Мика провео своје детињство и младост, налазила се у старом, српском крају Београда, близу варош-капије, дворца кнегиње Љубице и Саборне цркве, уз зграду старе Митрополије, а садашње Патријаршије. Лежала је баш на самој ивици савског брега и, са те висине, гледала на Саву и на Дунав, на оне две реке на којима је, као што ћемо чути, Мика провео многе дане свога живота. Када сам се преселио у Београд, та кућа се баш рушила да би се, наместо ње, сазидала нова, удобнија зграда за становање у којој је Мика провео остатак свог живота и у којој је умро.

Са болом у души гледао је наш Мика како пијучи руше стари дедовски дом, али се морао покорити жељи осталих чланова своје породице, мајке, сестре и зета, са којима је живео у заједници. При зидању нове куће било је често размимоилажења у мишљењима о томе како да се она сазида и опреми, па сам и ја био позван на те фамилијарне савете. Том приликом сам упознао једну интересантну црту Микиног карактера: он је уживао у старом примитивном и патријархалном начину живота, а из дна душе мрзео све што је ново и модерно. Па као што, ваљда никада у животу није обукао фрак, смокинг или рендгот, нити метнуо на главу цилиндар, тако се енергично одупро да се његова соба патеше паркетом и снабде савременим намештајем и конфором; само у једноставно опремљеној соби осећао се он код своје куће. А када му архитекта показа нацрт за лепо израђена улазна врата за кућу, Мика стави захтев да се на тим вратима, место сваког другог украса,

изреже рељеф шарана. То је и учињено. (...) У нашим разговорима дође реч и о оним научницима који се највише брину о том да им се глас што пре и што више прочује.

'Будале' узвикну Мика. 'Исцрпљују се у грозници да им се име окачи о велико звоно, а не знају како је слатко радити без те бриге!'

Микину скромност и непосредност уочио је и Александар Белић:

"Непосредност Михаила Петровића, његова необична скромност, каква се може наћи само код великих научника и великих људи, који су далеко изнад ситница и ситничарства, његова свагдашња ведрина и готовост да свему нађе и позитивне стране, све га је то издизало до необичне висине међу људима тадашњег времена".

Посебно интересантна запажња о карктеру Михаила Петровића оставио нам је његов ученик, потом и колега, Тадија Пејовић.

У књизи "Моје успомене и доживљаји 1892 - 1919" - Друга књига, Београд, 1980, стр. 58, он пише:

"Михаило Петровић је имао свој круг пријатеља у којем се кретао. У томе је био јединствен и присан. Није волео да много проширује то своје друштво. При стварању новог познанства био је веома обазрив, све док не упозна човека. Кад га упозна, онда га срдечно прима у свој круг пријатеља, или га на достојанствен начин одбија.

Са нама, математичарима, како са старијим тако и са млађим, био је достојанствено присан и срдчан, али исто тако и строг у достојанству, и категоричан. То је зависило од ситуације. На пример, на научним састанцима Математичког клуба, где се расправљало о изложеним резултатима појединаца, био је кратак и одсечан, али у академском смислу. У приватном животу, при обичном разговору, био је веома присан и срдчан, водећи при том рачуна о свом позиву и имену.

У најинтимнијем друштву као и у највећем 'Сузовском' 'Џумбус весељу', чувао се баналних поступака и речи. Израз лица и погледи су му увек били озбиљни. Никад га нисам видео да се гласно смеје. Када је друштво у највећем весељу и када овлада гласан смех код других, на његовом лицу се појави само осмех.

Није волео свечане пријеме и банкете, ни јавне говоре. Он није волео ни преко телефона да говори. Учествовао је у многим интернационалним конгресима, али само са стручним рефератима. Свечане пријеме, банкете и говоре је избегавао, уколико је то било могуће. Ја ћу навести само један, мени добро познат пример. Када смо били на Другом конгресу математичара словенских земаља, у Прагу 1934. године, Чехословачка влада је приредила свечану вечеру само за шефове делегација и њихове жене. Међутим, он је нашао начина да се извини и не оде. Кад смо се ми југословени нашли на вечери у хотелу, где смо ручавали и вечеравали, појави се Мика. На наше питање, зашто није на свечаној вечери, он је одговорио: 'Тамо ће бити министри и остали гости са својим дамама, па се бојим да ме не наместе да

седим између две даме и обављам улогу кавалера. У таквим приликама мора човек да буде мало извештачен, а ја то не могу. Нисам за такве ствари'.

Истина је и то да он није много волео да се креће сам у женском друштву. Нико га никад није видео да седи сам са неком дамом у ресторану, или да шета по улици. Сусрет са неком женом могао је бити само послован и то врло кратко.

Не треба буквално схватити да се Мика није умео сналазити у друштву са дамама, али је тачно да је то избегавао.

На седницама факултета није никада нарочито говорио. Једино, ако је имао да прочита неки свој писмени реферат и евентуално усмено да га објасни са неколико речи. На постављено му питање од колега давао је кратак одговор. Жучне дискусије није волео ни да слуша, јер се ту, по његовом мишљењу, често више испољава сукоб личности него различити погледи на предмет дискусије".

Склони смо да тврдимо да је најуверљивије писано сведочанство о својој легендарној скромности, без намере да то уради, оставио заправо сам Михаило Петровић!

Наиме, београдски новинар Крсто Цицварић, истовремено и директор новина "Београдски Дневник", у том свом гласилу бр. 149, неколицину дана пре 25. јуна, далеке 1921. године, на уводном месту, објавио је веома афирмативан чланак о спремности и раду Михаила Петровића и његових колега, професора са Универзитета, где је, по свему судећи, највише похвала изрекао на рачун Михаила Петровића (овим чланком, на жалост, не располажемо).

Прочитавши тај чланак, Мики је, због његове скромности, очито било веома непријатно пред његовим колегама, те је, у свом стилу, написао кратко, отворено писмо Крсти Цицварићу, и дао да се објави у "Политици", где је освануло 25. јуна 1921. године, на 3 страни, одакле га преносимо:

ПИСМО Г. ДР. МИХ. ПЕТРОВИЋА

Господину
КРСТИ ЦИЦВАРИЋУ*
директору "Београдског Дневника"

У броју 149 Вашег листа на уводном месту изволели сте изнети своје мишљење о спремности и раду мојих колега на Универзитету и мене. Налазећи, да Ви немате довољно својстава давати оцене мени и мојим колегама, од којих су многи и многи урадили за науку далеко више но ја, ја Вас молим, да ме убудуће поштедите Ваших похвала, од којих се ограђујем и не доводите ме, без повода од моје стране, у онако комичан положај према мојим колегама и другима, које ја ценим и вољем.

Београд
25. јуна 1921

МИХ. ПЕТРОВИЋ
проф. Универзитета

*Крсто Цицварић (1875- 1944), новинар и публициста, оснивач, власник и директор "Београдског дневника", првог таблоида код Срба, покренутог после Првог светског рата, један од значајнијих српских интелектуалаца с почетка XX века, идеолошког опредељења од анархизма па до социјализма.

Дакле, Мики је веома тешко и непријатно пала Цицварићева похвала на његов рачун, па је нашао за потребно да у свом отвореном писму истакне, да су многи од његових колега за науку урадили више но он, и да замоли Цицварића, да га поштеди похвала и довођења у комичну ситуацију према његовим колегама, али и другима.

Како смо у уводу истакли да је о Михаилу Петровићу највише (на)писао историчар математичких наука, Драган Трифуновић, ред је да наведемо и његова сведочанства о Микиној скромности.

Тако у објављеним књигама - *Михаило Петровић Алас*, поглавље *Непоновљива једноставност* и *Бард српске математике - Михаило Петровић Алас*, поглавље *Једноставност научника* (ове књиге имају идентичан садржај, само са измењеним редоследом поглавља, с тим да друга има и поглавље више - *Рекли су о Михаилу Петровићу* - прим М. Р.) - Трифуновић истиче следеће:

"Живео је у својој скромној радној соби на Косанчићевом венцу. Гвоздени војнички кревет, једноставан писаћи сто и неколико мајсторских писама рибара, о зиду. (...) Као рибар хуман је и у том послу испољава све своје карактеристике племенита човека.

После рата, тачније 1920. године, Београдом је владала глад. Са каквим је еланом и поносом Петровић ловио рибу у Сави и Дунаву и на Великој пијаци (данас Студентски парк - прим. М. Р.) бесплатно делио народу. Забележено је, да у критичним данима глади, Петровић одсуствује са часова наставе на Универзитету да би што више уловио рибе и поделио народу. (...)

Није волио скупове, почаст и славља. Једноставно, бежао је од тога. Ниједном није одржао јавно предавање на радију или Коларцу. Спутаво је сваку популарност и кићење славом себе, и својих сарадника".

Овде за кратко прекидамо Трифуновићево навођење података о скромности и једноставности Михаила Петровића, јер, за неверовати је, његова следећа реченица у истом пасусу, готово негира све оно што је доведе рекао о Петровићу. Она гласи:

"Када је Београдска математичка школа између два рата имала завидне резултате светских размера, Петровић пише анонимно приказ о својој школи математичара под називом 'Кошница математичара' без навођења иједног имена. Супротно другим природама људи-научника и погледима на свет, као што је рецимо, Милутин Миланковић, Петровић о себи приватно није написао ниједне речи!"

Дакле, да појаснимо.

Трифуновић без икаквих доказа тврди да је Петровић анонимни писац, првог, напред представљеног, непотписаног чланка, под насловом

'Математички институт на Београдском универзитету - кошница научног рада' (којем, узгред, Трифуновић и не наводи тачан наслов) објављеног у "Политици" од 8. маја 1938. године!?

Просто, несхватљиво!

Мика Алас, човек - научник епохалне скромности, који није могао да поднесе ни заслужену новинарску похвалу за научни рад, којег је иритирало што је споменут испред других његових колега, просто, сматрамо, није могао да буде толико лицемеран, да се представља на један, а да се понаша на други начин, па да у анонимном чланку, у моменту кад одлази у пензију, и кад му је слава најмање потребна, поред осталог, напише:

"И онда је сасвим разумљиво што нам је г. Професор, који после четрдесет и четири године непрекидне службе на Великој школи и Универзитету, кроз који дан занавек напушта дело руку својих, кад смо га упитали како се због тога осећа и да ли је забринут за продужење тога свога дела у будућности, са осмехом задовољна човека, одговорио да може потпуно мирно 'отићи у старо гвожђе' и да га они које он оставља могу са пуним правом испратити као калуђери старог игумана: 'Путуј игумане, не брини за манастир'".

Ко може поверовати да је Михаило Петровић, по Трифуновићу, на крају новинског чланка додао и ово:

"Читалац је запазио, наравно, једну ствар која је сасвим изузетна за новински чланак ове врсте: нисмо поменули ни једно име. На нашу жалост, не можемо донети имена чланова Математичког института о којима је овде реч: то је био услов под којим смо обавештења о Институту и добили. О Институту, рекли су нам, може се овом приликом писати, али о личностима - не."

Михаило Петровић се овде може препознати, али само као онај који је писцу чланка у новинама постављао услове, под којима је добио тражене информације.

Након што му је приписао анонимно писмо, Трифуновић је портретисање скромности Мике Аласа ипак завршио афирмативно, на уверљив начин, цитирајући делове писма које је Мика 8. фебруара 1894, са школовања из Париза, упутио деди Новици Лазаревићу:

"Имам да вам јавим једну вест: и ове сам године, као и лане, позват са још четворо другова из ове школе код Председника Републике на забаву која ће бити кроз три недеље. Немојте молим вас то никоме причати, јер ће вам ретко ко веровати од оних који су ме видели летос босога, са исцепаним туром носећи оне штукe које сам хватао у Макишком виру. Обавезан сам, хтео не хтео, да идем, а то ћу учинити толико пре што ми је ово последња година што сам овде, и у исти мах последња прилика за такву почаст; кад се будем вратио кући, зацело, пре ће ме чича Арса (београдски алас) позвати на весеље, но Карно" (Мари Франсоа Сади Карно, председник Француске 1887-1894 - примедба М. Р.).

Контрадикторности које чини Трифуновић не вреди више наводити, јер је, сличне овима, чинио и кад је писао о овде споменутом Милутину Миланковићу, у књизи "Из преписке Милутина Миланковића".

Чак ни сам Трифуновић, сматрамо, не може да поквари општу, невероватну слику о Микиној скромности, чијој уверљивости је и он значајно придонео.

МИHAJLO PETROVIĆ – MIKA ALAS – TESTIMONIALS ABOUT THE LEGENDARY MODESTY

About Mihajlo Petrović, our legendary mathematician, fisherman, world traveller ... numerous text are written and many facts are generally known, but he was also unrivaled in another feature, hardly comprehensible for a man of his position - modesty! In this paper, we give some new, lesser known testimonials, found in the "Politika" from the late thirties of last century, together with those of his fellow contemporaries.